

De Heraut

voor de

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertentiën aan de ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 98, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 1 Februari 1914. N°. 1880.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 3.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz.
Advertentiën: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f —.20.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven f —.12 per regel.

Van de Voleinding

CXVIII.

VIERDE REEKS.

XIX.

Een natuurlijk lichaam wordt er gesaaid, een geestelijk lichaam wordt er opgewekt. Er is een natuurlijk lichaam, en er is een geestelijk lichaam.
I Corinthe 15 : 44.

De hoofdvragen, waarvoor het onderzoek naar de Voleinding zich ten deze geplaatst ziet, zijn alzoo in aantal vier. De eerste is, wat te denken zij van den toestand van hen, die nog eer we aan de Voleinding toe zijn, uit dit aardse leven worden opgeroepen. De tweede doelt op het natuurlijk leven dat, eer de Voleinding intreedt, op deze wereld nog tot ontwikkeling moet komen. De derde wil doen vaststellen, hoe aan de tegenwoordige orde van zaken een einde zal worden gemaakt. En de vierde wil vastgesteld zien, wat, als de Voleinding gekomen is, alsdan de voortdurende, eeuwig blijvende toestand zijn zal. Bij elk van deze vier vragen doet zich dan weer een onderscheiden gezichtspunt voor, al naar gelang gelet wordt op hetgeen na het sterven en tot in der eeuwigheid te gebeuren staat en met den enkelen mensch en met het samenstel der menschen, als één volk, één rijk, één pleroma gedacht. En gaat nu de zedelijke tegenstelling tusschen het heilige en onheilige ook aan gene zijde des grafs door, dan moet bij deze beide onderzoekingen zoo naar den enkelen mensch, als naar het geheel van ons geslacht, weer afzonderlijk de vraag beantwoordt, wat het lot der gezaligden zal zijn, en wat het lot van hen die de zaligheid derven. Toch beweegt het onderzoek zich bij alle deze vragen tusschen de twee polen van God en van den mensch, en daarom moet eerst vaststaan, hoe we ons den mensch in zijn wezen hebben voor te stellen. Vandaar, dat er alle nadruk op moet gelegd, dat de mensch niet is een ziel, geschoven in een, enkel los met die saamhangend, lichaam, of wil men, niet een ziel, en het aan die ziel omgehangen kled van het lichaam, doch steeds als een eenheid van ziel en lichaam is te verstaan. Beide ziel en lichaam zijn niet in ontplooiing, maar in kiem en kern onlosmakelijk aan elkander verbonden. Iets wat niet de minste bedenking oplevert, zoo men maar in het oog houdt, dat ons lichaam een en hetzelfde blijft, al ondergaat het gestadige en rusteloze verandering. We zien zeiven voor oogen, welke kolossale verandering het lichaam ondergaat, zoo ge het eerst meet en naregt en photographieert in de wieg, en dan dertig jaar later hetzelfde doet met het lichaam van den volwassen man, die uit dat wiegkindje is opgegroeid. Een toeneming in gewicht van 3 à 4 tot 80 à 90 Kg., en een toeneming in lengte van 1/4 tot 1.70. En toch denkt niemand er aan, te ontkennen, dat het zijn eigen lichaam was waarmede hij aan 's moeders borst lag, en dat het hetzelfde lichaam is, waarin hij nog leeft.

Nu is reeds hierbij dit het wonder, dat, al weten we zeer wel, dat 't ons eigen zelfde lichaam is gebleven, nochtans geen dropelken van ons bloed of geen vezel in onze spieren of aderen hetzelfde is gebleven van eertijds. Zelfs acht men, dat de gestadige stofwisseling elke 7 à 8 jaar eens ons lichaam verjongt en vernieuwt. Heels hieruit is het duidelijk, dat ons lichaam niet in de stof zelve zit, maar iets is dat de stof in ons opneemt, ordent en als instrument gebruikt. Het lichaam is organisch opgekomen uit een zaadkiem. In die zaadkiem school de geheimzinnige aandrift, die heel het organisme van het lichaam deed uitkomen. En nu is dit het eigenaardige, dat heel dit uitgegroeide lichaam kan worden afgesneden, zoodat gezeggen zoudt: nu is alles weg, en dat toch in de zaadkiem de aanleg voor een opnieuw uitkomen van het lichaam ongeschonden bewaard blijft; iets waarvan met name het plantenrijk ons de meest sprekende mogelijkheden toont. In een tulpenbol zit de tulp met blad en bloem in. Vertrouwt ge dien bol aan een goed verzorgden bodem toe, dan ontplooit zich, onder de inwerking van zonnearme en vocht, uit lucht en bodem welhaast het blad en de bloem. Maar heeft die bloem uitgebloeid, dan neemt de plant af, vervalt en verdort, en wordt ten slotte van den bol afgenomen. Doch juist dan is de tulp niet weg; veeleer trekt ze zich dan weer in den bol terug; en, daagt weer de lente, en komt een nieuw seizoen, dan duurt het niet lang meer, of verrijkt en in nieuwe frisheid schiet dezelfde tulplplant weer

uit, en spreekt u toe van nog weelderiger bloei, dan toen ze in den herfst verdorrend verging. Dit toont dus, dat zelfs in het plantenrijk een vervorming en metamorphose plaats grijpt, die het uitgekomen tot zijn eersten oorsprong doet terugkeeren, en het dan uit dien eersten oorsprong nogmaals, en wel nog sierlijker, doet opkomen. Steeds is er van oudsher ook in de dierenwereld op rups, pop en kapel geweest als op 't hoogst interessante voorbeeld van een ondergaan en straks luisterrijk weer opkomen onder het identiek blijven van de kern van het wezen. En zoo nu ook moeten we bij ons menschelijk lichaam scherp onderscheiden tusschen dat lichaam teruggekrompen in zijn primitieve oorsprongsaad, en dat lichaam gelijk het uit dat zaad zich in volwassen vorm ontplooit. Heel ons lichaam zat in in het zaadkiempje, waaruit we ontvangen zijn. Ons lichaam is uit dat zaad opgekomen als embryo, en straks als pas geboren lijfje, voorts is het toegenomen in omvang en lengte en wight, en alzoo volgroei. Maar sterven we nu, dan wordt wel heel dit volgroeiende uitzetzel van ons lichaam van ons afgenomen, maar toch altoos zoo, dat de kiem van het lichaam zich, na afwerping van het lichaam, in haar eerste oorspronksken terugtrekt, en in dien ingekrompen vorm een eeuw schuilen kan, maar om op den tijd door God bepaald, toch weer onszelfde lichaam te doen uitgroeien, en dit zal dan de opstanding der dooden zijn.

De ziel, al is ze afgescheiden van elken zichtbaren vorm, toch nooit zonder lichaamskiem, en die lichaamskiem nooit los van de ziel. Beide naar Gods bestel en krachtens Gods scheppingsdaad het één wezen van ons mensch-zijn vormend; zoo en zoo alleen ontkomen we aan de geheele reeks van valsche voorstellingen, die zich, buiten de Heilige Schrift, over den toestand na den dood gevormd hebben; voorstellingen al te gader aan meest heidensche wijsgeeren ontleend, ingegeven door een eenzijdig en onwaarachtig spiritualisme, en die daarom vooral met zoo niets sparende kracht moeten worden tegengegaan, omdat ze, eenmaal ingeslopen, ons voor geheel de Voleinding onverschillig maken. Het is toch klaar dat een afgestorvene, die nu enkel ziel zou zijn geworden, en als enkel ziel de volle zaligheid deelachtig werd, eer gelinderd dan geholpen zou worden, zoo zijn gelukstaat, geheel onnoodig, door het oordeel en door wat op dit oordeel volgt, werd afgebroken, en het oude lichaam, dat de bron van al zijn ellende was, hem weder werd omgehangen. God is enkel Geest, de engelen en serafijnen zijn enkel geesten, wat tot kon den mensch dan heerlijker zijn toegedaan, dat om van 't oogenblik van zijn sterven af, in de categorie der enkel geestelijke wezens te mogen overgaan. Scheidt men eenmaal ziel en lichaam finaal van elkander af, als twee geheel op zichzelf staande dingen, dan is natuurlijk de ziel het heilige, en het lichaam het louter bijkomstige en onheilige. Verwijder dit voor eens en voor immer, en de ziel, in zich zelve besloten, kan niets liever begrepen, dan om nimmermeer door dat oude lichaam in haar heilig bestaan gestoord te worden. Daarom is het zoo hoog noodig, die heillooze leer van de inschuiwing van de aparte ziel in het bijkomstig gedachte lichaam, met tak en wortel uit te roeien; en dit nu is ondenkbaar, tenzij ge helder inziet, dat het lichaam in tweederlei bestaanswijze voorkomt: ten eerste in volstrekt onzichtbaren en onwaarneembaren kiemvorm, en ten andere in den vorm van ontplooiing en volgroeiing, en alleen in dit laatste stadium onder ons een lichaam heet. Slechts volledigheidshalve zij hier voorloopig aan toegevoegd, dat tweederlei, volgens de Heilige Schrift, hierbij kan intreden. Het eerste is, dat de rijkere ontplooiing van het lichaam ook kan intreden zonder dat het eerst afgesneden wordt, om eerst daarna opnieuw in rijkere vorm uit te komen. Dit toont hetgeen ons omtrent de verheerlijking op Tabor bericht wordt; en evenzo wat staat te gebeuren met de lichamen der geloovigen, voor zoover ze persoonlijk de wederkomst des Heeren beleven zullen. Zij toch zullen niet sterven en hun lichamen verliezen, om ze dan nieuw uit de kern van hun leven te doen opkomen in rijkere vorm, maar zonder sterven zullen ze veranderd worden, en dank zij die verandering, in heerlijker lichaamsvorm schitteren kunnen.

Als iemand gestorven is, ligt op zijn sterfbed niet meer zijn lichaam, maar zijn lijf, d.i. een zich straks ontbindende stofmassa. Het lichaam was niet wat nu lijf werd, maar zijn vorm heeft zich in de wezenskern van den persoon teruggetrokken,

en bleef één met zijn ziel. Het lichaam zat en school eerst in wat nu lijf is geworden, maar heeft er zich nu uit teruggetrokken. Wat als lijf op het sterfbed ligt, is geen instrument van de ziel meer. In dat lijf werkt niet meer de kracht, de spanning, de aandrift van het lichaam, maar enkel een chemisch proces, dat noch met de ziel, noch met het lichaam ook maar iets te maken heeft. Slechts moet hier deze opmerking aan toegevoegd, dat de ontbinding van het lijf niet altoos onmiddellijk intreedt. Het klaart bij de opstanding van den Christus ontwaart men, hoe de aandrift van het lichaamsleven zich, na verloop van een kleine tweemaal vierentwintig uren, nog weer in de eerst verlaten stofmassa terug kan begeven, zoodat er geen nieuwe lichaamsvorming, maar slechts nieuwe bezieling van het eerst afgelegde plaats grijpt. Van Lazarus spreken we hierbij niet. Zijn opwekking was geen verrijzenis. En wat nu de waarachtige opstanding betreft, zoo verschilt ze metterdaad bij Jezus en bij ons, in zooverre ze bij Jezus plaats grijpt zonder lichaamsvernieuwing, en dat ze bij ons, met uitzondering alleen van hen die Jezus wederkomst beleven zullen, alleen door lichaamsvernieuwing kan plaats grijpen. Eerst zou verstaan men dan ook de geheimzinnige taal van den apostel in wat hij naar Corinthe schreef, Het lichaam wordt gesaaid in verderfelijkeit, het wordt opgewekt in onverderfelijkeit; niet alsof het lijf weer op zou staan; want hetgeen zij zaait, daarvan zaait ge het lichaam niet, dat worden zal, maar een bloot graan; maar God geeft aan het creatuur een lichaam gelijk Hij wil, en aan een iegelijk zaad zijn eigen lichaam. Er zijn hemelsche lichamen en er zijn aardse lichamen. Een natuurlijk lichaam wordt er gezaaid en een geestelijk lichaam wordt er opgewekt." Het is en blijft van onze eerste antwoorden af dus éénzelfde lichaam. In datzelfde lichaam zullen we opstaan, en in datzelfde lichaam zullen we op de nieuwe aarde en onder den nieuwen hemel eeuwiglijk voor Gods troon juichen. We kunnen niet ons lichaam verruilen, evenmin als we ons van ons lichaam of ons lichaam van ons finaal afscheiden kunnen. Het eenige wat zoo gedurig misleidt, is maar, dat we de zooveel kilo bloed en vleesch en been, die de massa van ons stoffelijk aanzijn vormen, voor het lichaam zelf aanzien, terwijl het toch feitelijk zoo heel anders staat, en wel zoo, dat ons lichaam wel die stofmassa zich heeft toegeegind, maar ze evenzo afleggen kan, en als ze die heeft afgelegd, toch als lichaam in de kiem, als lichaam in de kern, als lichaam in den wortel bestaan blijft.

Toch houde men hierbij van meetaf wel in het oog, dat het beeld dat de Heilige Schrift voor ons uitstelt, niets gemeen heeft met de heilige trias van het Rationalisme, die geen hooger vreugd kent dan om te roemen in 't God, deugd en onsterfelijkeit. Deze roem toch doelt op den mensch, kiem den mensch als middenpunt, en belijdt zelfs zijn God niet anders, dan om aan den mensch zijn hoogheid te verzekeren. In alle kringen en scholen, die op deze trias mikten, stond steeds de individuele mensch op den voorgrond, en zoo kon het wel niet anders, of de vraag of er al dan niet een onsterfelijkeit te belijden viel, beheerschte geheel de moraal en geheel de religie. Nu kan zeer zeker ook aan deze vraag haar betrekkelijk gewicht niet worden onttrokken, en ook in de Heilige Schrift komt ze aan de orde en vindt ze haar beantwoording, maar toch, ze stond in de Heilige Schrift niet vooraan. Het was in de Openbaring die God ons gaf, niet de vraag, waar alle religie zich om concentreerde, en zelfs mocht ze dit niet zijn. Alle religieuze opvatting toch, die zich schier eeniglijk saamtrekt om de vraag wat ons persoonlijk lot na den dood zal zijn, is met het wezen zelf der religie in onverenigbaar strijd. Een veldheer die met zijn leger voor den vijand ligt, mag, al is hij prins van den bloede, niet in de eerste plaats vragen, wat er van hem zelve ten recht zal komen. Wie aldus toewerk gaat, verzuimt zijn roeping en pleegt ten slotte verraad aan de zaak van 't vaderland. Zeker, een kundig veldheer zal ook op zichzelf toezien, omdat zijn plotseling sneuvelen heel 't leger in verwarving en daardoor in gevaar kon brengen, maar altoos gaat 't dan toch om 't leger en om 't land, en niet om hem persoonlijk. Hij mag en zal ook zijn eigen leven liefhebben, en met het oog op vrouw en kroost den prijs van zijn leven zeer wel verstaan, maar als in 't oogenblik van spanning en gevaar ook zijn eigen leven gewaagd moet, zal de vijand terug kunnen geslagen worden,

— dan zal een degelijk generaal zelfs geen oogenblik in aarzeling komen en stelt hij zich aan het hoofd van zijn kurassiers om den doodenmarsch te rijden en sneuvelt willig met hen. Zoo eischt het plicht en roeping, zoo wil het een echt patriotisch heroïsme. In elke andere gedraging zou 't egoïsme triomfeeren. Alleen wie als held zich zelf vergeten en sterven kan, overwint zich zelf, en juist daardoor den vijand.

Geheel ditzelfde nu geldt op het terrein der religie. Geen voet kan op dit heilig erf gezet worden, of van meet af staat ge onder den heiligen zetregel: Gode alles en mij, als mensch, niets! Springt 't nu in 't oog, hoe het altoos voorschuiven van de leer der onsterfelijkeit, niet de eere Gods, maar 't gewenschte einde van den mensch bedoelt, dan behoort het geen nader betoog, hoe dit eenzijdig altoos weer terugkomen op de onsterfelijkeit der religie niet in eere verhoogt, maar ze ondermijnt, omdat ze de heilige orde omkeert; wat een moet zijn en blijven, tot nummer twee maakt; en den mensch, die nooit voorop mag staan, maar altoos achter God aan moet komen, als ware hij de eerste, voorschuift. Wordt de onsterfelijkeit van den mensch in het front geplaatst, dan moet er natuurlijk een God zijn om hem deze onsterfelijkeit te verzekeren, maar dan komt 't zóó te staan, dat niet hij eeuwig leven mag om zijn God te verheerlijken, maar dat God als trouw wachtter op zijn levenspost hem de onsterfelijkeit heeft te waarborgen. Wie dit nu indenk, zal dan ook van zelf gevoelen, waarom de vraag naar de persoonlijke onsterfelijkeit veel meer opgeld deed in de kringen der heidenen en wijsgeeren, dan onder de mannen die de Openbaring Gods aan Israël hadden te vertolken. Onder de Heidenische wijsgeeren de vraag: Wat komt er van mij terecht als ik sterf? onder Israëls geestelijke tolken het heel andere roepen: Hoe zal de eere van Jevoa over heel het aardsche, ja over hel en duivel triomfeeren? Hierdoor nu spreekt 't van zelf, dat Israël, staande voor het jammerlijk schouwspel van zonde en dood, aan geheel andere belichting behoefte had, dan te Athene de denkers en geesten bestraalde. Onder Israël gold als eerste aller vragen altoos weer het machtige, alles beheerschende probleem van het Rijk van het Heelal, waarin God als Koning heerschte. Aller dingen einddoel kon niet anders dan in God en in God alleen liggen. Zijns was het reusachtige, alomvattende rijk der Schepping. In de heilige harmonie van dat Rijk van God had de val van de Engelenwereld en straks de val van den mensch breuke geslagen. In het machtige Rijk van God hing 't alles saam. De breuke van val en zonde bracht te weeg, dat geheel het kosmische uurwerk geschonden was, en nu stil stond of valsch liep. Dat zagen de volken niet in, de natien gevoelden er niets voor. Zelfs in Israël waren ze bij duizenden te tellen, wien deze levensvraag onverschillig en koud liet. Maar er was dan toch in Israël een gewijde groep, een heilige kring van geloovigen, wier zinnen en peinzden zich altoos weer op dit geheel eenige probleem terug trok. Het Rijk van God moest hersteld, het Rijk van God moest weer opgericht. Gode moest eens weer het Hallelujah uit heel zijn Schepping toeruischen. En op dit eenig doel moest al wat menschelijk leven heeten mocht, in hooge spanning gericht.

Hiermede hangt nu 't anders zoo vreemd aandoende feit saam, dat nu, na den val, in het Paradijs de groote profetie van de komende redding niet tot den mensch uitgaat, maar zich richt tot den satan. Er staat niet, dat God tot Adam of tot Eva sprak, hoe eens 's menschen Zoon de orde in 't Godsrijk herstellen zou, maar we lezen, dat God tot de slang, als drager van 't satanisch gif, zich richtte, en dat op die wijs de groote profetie van het Evangelie niet tot den zondaar, maar tot satan zich keert. Zoo eerst ontstaat de klare indruk, dat de mensch als ter zijde staat, dat de groote worsteling tusschen God en satan is aangebonden, en dat nu hierdoor eerst de mensch zal gekroond worden, dat God hem verwardigt om satan ter neer te slaan, edoch dan altoos zoo, dat niet de mensch uit zichzelf dit zal vermogen, maar dat 't God zelf zij, die, in zijn Zoon mensch geworden, over satan zal triomfeeren. Er wordt in 't Paradijs niet gerept van Adam's toekomstige zaligheid, noch van Eva's bekeering, noch van de toebereiding van hun kinderen. Eer omgekeerd wordt aan man en vrouw een zware last opgelegd. Smart voor de vrouw in 't baren, en moeite voor den man in zijn dagtaak. Het zweet des

daags zal hem worden uitgeperst. Doornen en distelen zullen rondom man en vrouw opwassen. De eenige tegemoetkoming die den mensch ten deel valt, is dat God hun schaamte verbergt en hun rokken van vellen om 't lijf hangt. Maar voor 't overige is de mensch bij het paradijsverlois de ongetrooste, de banneling, de verstootene. En de eenige uitkomst die voor de toekomst ontloten wordt, schuilt in het woord niet tot Adam, maar tot de slang gesproken: «Ik zal vijandschap zetten tusschen u en deze vrouw, en tusschen uw zaad en haar zaad. Datzelfde zal u den kop vermorzen, en gij zult het de verzenen vermorzen». Van satan was de wrevel en de worsteling tegen God uitgegaan. Hoofddoel werd van nu aan en voortaan, om dien opstand van satan te niet te doen. En waar nu satan zich verstout had, om den mensch, een schepsel Gods, het hoogst aangelegde schepsel in de sfeer van dit aardrijk, tegen God te misbraken, daar gaat nu over satan het vonnis uit, dat juist die mensch, dat schepsel Gods, door God zal worden aangewend, om den satan den kop te vermorzen, en alzoo de kostelijke eere Gods over zijn schepping weer recht te zetten.

Dat de mensch, ook al sterft hij, bestaan blijft, behoefde niet opzettelijk geopenbaard te worden. Het levensbesef zelf gaf die wetenschap in, en waar steeds meer blijkt dat ook de verst afgedoelden onder de natien deze kennis bezitten, zou het toch de ongerijmdheid zelve zijn, te wenen, dat juist het door God verkoren volk van die wetenschap beroofd ware. Wat onder Israël, evenals onder de overige volken, gemeen bezit was, en gelijk we aantoonen, door de tegenstelling met het plantenrijk en dierenrijk, vanzelf in den mensch opkomen en standhouden moest, behoefde niet nog eens afzonderlijk of opzettelijk door Mozes of de profeten geopenbaard te worden. Veeleer lag het, op den weg der Profetie, om het geestelijk oog van het volk van dit onmanlijk onsterfelijke geloof, dat het individu moest bevredigen, min of meer af te trekken, om 't te richten op wat de eere Gods in heel dit aardrijk zou moeten herstellen. Hoofdvraag voor de Profeten was niet, hoe de moede strijder aan dit leven 't best ontkomen kon, om na den dood in een hemelsche zaligheid in te gaan, maar heel anders, hoe op deze aarde, waar het Rijk Gods was verstoord, dat Rijk Gods weer kon worden opgericht. In de sferen des hemels was de strijd van meet af bevestigd. Satan en zijn satellieten waren uitgeworpen, en de maatschappij der Engelen om Gods troon was, van alle zonde vrij, heilig en volzalig. De strijd ging niet meer om den geestelijken hemel, maar om de groote zichtbare Schepping Gods, waarvan deze aarde het geestelijk middenpunt vormt. Vandaar dat er niet alleen een volk, maar zelfs een land door God verkoren was, vanwaar de wederoprichting van zijn Koninkrijk zou uitgaan. Onder Israël moest daarom de samenhang, het verband, de eenheid van het geheel op den voorgrond staan. Al het geestelijke moest zelfs verzinnebeeld voor het volk treden. Het was onder Israël niet maar een jagen naar den hemel om de aarde en om 't heilige land te vergeten, maar veeleer omgekeerd een zinnebeeld 't al aan het zielijke binden, omdat 't niet alleen in den hemel, maar evenzo in de zichtbare Schepping was, dat het heilig regiment des Heeren eens weer luisterrijk schitteren moest.

Dr. A. K.

„Spreek en zwijg niet”.

En de Heere zelde tot Paulus door een gericht in den nacht: Wees niet bevreesd, maar spreek en zwijg niet. Hand. 18 : 9.

De zwijger staat tegenover den prater. Van den éenen kant de degelijke man van ernst, die bij veel dat hem ergert, er liever het zwijgen toedoet, en daartegenover de klapper, die over alles meespreekt, en u vermoeit met zijn eindeloos gepraat.

Tot dien prater zonder eind zegt ge dan onwillkourig, als uw hoofd van het hooren moét wordt: Lieve vriend, scheid nu toch uit ernst, en dien zwijger dringt ge, omgekeerd, keer om keer om toch eens cordaat en flink op te treden.

Paulus behoorde tot de zwijgers. Hij miste wat Apollos had, en wat wij meest met een Fransche uitdrukking een *flaw de bouche* noemen, en wat men kan overzetten, als rijke bespraaktheid. Reeds Petrus merkte op, dat er in Paulus' brieven zelfs dingen voorkwamen waar om te verstaan. Paulus doet gedurig aan Mozes denken. Mozes en Paulus zijn de twee door God geroepen hoofdvoorgangers van zijn volk geweest. Mozes om 't volk in Kanaän, Paulus om 't in de

nieuwe beoefening over te leiden. En nu treft 't toch dat Mozes belijden moest: »Och, Heere, ik ben geen man wel ter tale» en dat in de Schrift zelfs evenzoo van Paulus wordt opgemerkt, hoe moeilijk hij te verstaan was.

De apostel zag tegen de volvoering van zijn taak op. Hij voelde er al 't gewicht, hij doorzag er al de moeilijkheid van. Dit deed er hem dan toe neigen, om zich stil te houden. En vooral bij zijn komst te Corinthen was zijn trek sterk, om de zwijgende rol te spelen. Corinthen was destijds de groote, machtige wereldstad, vol weelde en kunstgenot. Ook waren de geleerde wijze en kundige priesters er zeer veel. Het was in Corinthen een breed golvende stroom van hoog ontwikkelde cultuur, en van echt ijdel en wulpsch leven. Vandaar dat Paulus 't eerst niet aandurfde. Nog wel in de Synagoge, want daar voelde hij zich thuis, maar niet onder het groote heidensche publiek. Zoo ontstond hem de moed, en zijn getuigenis van Christus. Maar toen is de Heere tusschenbeide gekomen, en heeft den Apostel door heilige inspiratie vermaand: »Wees niet bevreesd, Paulus, maar spreek en zwijg niet». Juist zoals de inspiratie hem ook te Jeruzalem ten deel viel, toen de Heere tot hem zeide: »Wees welgemoed, Paulus, want gij moet ook te Rome getuigen».

Zoo was het toen, en zoo is 't nu. Veel ondiepe praters van de soort van Apollon, en daartegenover de zeer enkele van God verkoren mannen, die evenals Mozes en Aäron geroepen zijn, om voor 't volk 't woord te doen; mannen die tegen hun taak opzien en die publiek getuigen nauwelijks aandurfen; niet uit lafheid, maar omdat de ernst van hun levenswerk hun zoo zwaar op 't hart weegt en drukt; doch wier woord dan ook, omdat het zoo uit hun ziel wordt uitgeworpen, weerbaars heeft waardoor het pakt, en blijft leven ook nadat ze gestorven zijn. Aäron sprak vlot, Mozes moeilijk, Paulus was zwaar ter tale, Apollon wonderwel bespraakt. Maar sla nu op Oude Testament op, en Mozes verdonkert Aäron, en raadpleeg het Nieuwe Verbond, en Paulus stelt Apollon geheel in de schaduw. Zelfs nu nog is er bijna niemand onder de geloovigen, die niet nu eens door een woord van Mozes, en dan eens door een woord van Paulus getroffen werd, onderwijl ge met Aäron en Apollon, als voor nu zielezelen zonder betekenis, nauwelijks rekent en ze vergeet.

Wat men wel eens zegt, dat spreken zilver en zwijgen goud is, 't geldt even best als eertijds ook in onze dagen. Zelfs het beeld van den Zwijger doet 't ons verstaan.

Toch sluip ook hier zoo vaak misvatting in. Ook nu toch vindt ge onder de geloovigen enerzijds niet zelden loslippige aansprekers van het geloof, en anderzijds gesloten zielen, die den moed om voor hun Heere te getuigen, niet alleen missen, maar schier stelselmatig in zich onderdrukken.

Het Methodisme, en onder de Methodisten vooral de heilsoldaten, lijden niet zelden aan het eerstebedeelde euvel, de Calvinisten gaan vaak aan het tweede mank.

We ontkennen daarom in 't minst niet, dat er in het Methodisme een kern van heiligen ernst schuilt. Soms heeft 't Methodisme wonderen gedaan, en het doet 't nog. Stellig kan 't op het punt van getuigen ons dan ook ten voorbeeld strekken. Het gaat niet diep genoeg, het stelt zich niet een te klein stuk van 't Heilige erf te treden. En ook is de loslippigheid van veel Methodisten aangeboren. Maar vergeet niet, dat ze in hun jver voor Jezus de Calvinisten niet zelden beschamen. Zonder nu te zeggen dat hun spreekmanier altoos van de echte soort is, ze kennen dan toch *geestdrift*, en die geestdrift glanst en gloeit in hun woord.

En daartegenover ontmoet ge nu zoo telkens onder mannen en vrouwen van Calvinistischen huize geloof en degelijke karakter, solide ondergrond, en volstrekt niet ondiep van opvatting, maar die den moed missen om als getuigen voor hun Heiland op te treden, en zelfs in critieke oogenblikken laf genoeg zijn om te zwijgen.

Juist voor dezulken is nu 't zien op Mozes en Paulus zoo hoog noodig.

Deze Godsmannen toch leden aan hetzelfde euvel, maar... in Gods karakter hebben ze hun lafheid van ziel, hun bang opzien tegen hun taak overwonnen. En wie nu de Schrift opslaat, merkt, hoe juist deze twee vreesachtige naturen ontwikkeld zijn tot de twee machtige getuigen voor den Christus. Mozes onder het Oude, en Paulus onder het Nieuwe Testament. Er is in beide Testamenten niemand die hen overtreft.

Daarom nu gaat van Mozes en Paulus' karakter zulk een zwaar oordeel uit over die niet weinigen in onze eigen kring, die van God ten volle gewapend zijn om te getuigen, en die het toch zoo goed als nimmer doen.

Mannen en vrouwen, die uren, dagen lang met vrienden en vrienden kunnen verkeer, van wie ze weten, dat ze nog buiten het geloof staan, en dus dreigen verloren te gaan, en die toch nooit den moed in hun hart vinden om ze op te roepen ten eeuwigen leven.

Nu geven we toe, dat al zulk getuigen vooral in onze dagen soms zeer moeilijk is geworden. De groote menigte om ons heen is zoo *laaf*. De dorst ontbreekt. En als ge hun den beker met 't kristallenen water uit de Fontein des heils toereikt, lachen ze meer om uw dwaasheid, dan dat ze er naar grijpen en drinken zouden.

Alleen maar, u verontschuldigt dit niet.

Ook u blijft de Heere roepen: »Wees welgemoed, vrees niet, maar spreek en zwijg niet».

Ook u tong, ook uw lippen hebben een roeping van uw God ontvangen. Instrumenten zijn het, die uw God u schonk om van uw Heiland te getuigen.

Wee onzer, zoo we dit niet verstaan, of wel verstaan, maar er uit geestelijke lafheid niet aan durven.

Dr. A. K.

Amsterdam, 30 Januari 1914.

De artikelen, die de *Standaard* onlangs schreef over de noodzakelijkheid van een revisie en uitbreiding onzer bejdenisschriften met het oog op de dwalingen en afwijkende richtingen in onze dagen, hebben in onze kerkelijke pers niet alleen algemeen de aandacht getrokken, maar het daarin geopperde denkbeeld werd ook met groote sympathie en waardeering besproken. Zelfs gingen reeds enkele stemmen op om deze zaak op de eerstkomende Synode aan de orde te stellen, en was een orgaan zoo vriendelijk onze professoren uit te noodigen om alvast een concept voor de revisie der Confessie in orde te brengen; de Synode zou dan in een paar zittingen gereed kunnen wezen, en aan den wensch

van de *Standaard* zou althans door onze Gereformeerde Kerken zijn voldaan.

Nu is het zeker niet juist, wanneer hier tegenover is opgemerkt, dat zulk een voorbereidende arbeid door de professoren niet zou mogen geschieden, omdat de Confessie het eigendom der Kerken is en de revisie-arbeid eerst op last der Synode mag aangevangen worden. Wie de geschiedenis onzer symbolen kent, weet dat de meeste onzer symbolen niet op last eener Synode zijn vervaardigd, maar veeleer te danken zijn geweest aan den persoonlijke arbeid van beroemde theologen. Vroeger was het vaak de gewoonte, dat theologen zelf hun geloofsverklaring uitdrukten in een Confessie, en deze Confessies, die een strikt persoonlijk karakter droegen, zijn later meermalen door de Kerken als *haar* Confessie overgenomen. Zoo dankt de tweede Zwitsersche Confessie, die onder alle Gereformeerde symbolen wel het meeste gezag heeft gekregen, haar oorsprong aan een persoonlijk geloofsbelijdenis van den theoloog Bullinger; en evenzoo hebben de Gereformeerde Kerken in Hongarije de persoonlijke geloofsbelijdenis van den theoloog Beza als kerkelijk symbool aangenomen. In deze beide gevallen was het natuurlijk niet de bedoeling van deze theologen, om een Confessie voor de Kerken op te stellen. Maar dat ook dit laatste meermalen geschied is, weet ieder, die de geschiedenis onzer symbolen kent. Toen de Fransche Kerken voor 't eerst in Synode zouden saankomen, heeft de theoloog Calvin zich gehaast, naar deze Synode een door hemzelf opgestelde Confessie te zenden, en de Synode heeft deze Confessie met enkele kleine wijzigingen overgenomen. En evenzoo is het feitelijk gegaan met onze Catechismus. In opdracht van den Keurvorst hebben twee theologen Ursinus en Olevianus het concept van dezen Catechismus opgesteld, en eerst daarna is een Synode bijeengeroepen om dezen Catechismus te onderzoeken en goed te keuren. Ook onze Confessie danken we niet aan de opdracht eener Synode, maar ze is opgesteld door Guido de Bres en eerst later door de Synode kerkelijk gesanctioneerd. Zelfs kan men gerust zeggen, dat het slechts zelden geschied is, dat een belijdenis door een Synode zelf is opgesteld. Onze canones van Dordt en de symbolen van de Westminster Synode zijn daarvan eigenlijk de eenige voorbeelden. En juist deze twee voorbeelden dienen wel om ons ernstig te waarschuwen. De Synode te Dordt is met dezen arbeid meer dan een half jaar bezig geweest en de Synode van Westminster heeft zelfs vijf jaar geduurd. En om op een voorbeeld ook buiten onze Kerken te wijzen, het Concilie van Trente, dat de dogmatische beslissingen tegenover de Protestanten heeft vastgesteld, is met dien arbeid zeven jaar bezig geweest. Het behoort wel geen betoog, dat zulke langdurige Synodes in onze Kerken, al was het alleen maar om de hooge financiële kosten, onmogelijk zouden wezen.

Maar al zouden we met het oog op de historie der symbolen het niet ongeoorloofd durven noemen, dat onze professoren ook zonder opdracht der Synode reeds een conceptvisie in orde brachten, die dan aan de Synode kon worden voorgelegd, toch gelooven we niet, dat dit thans reeds gewenscht zou wezen. Een oogenblikkelijke en dringende noodzakelijkheid om tot uitbreiding der Confessie over te gaan, bestaat er voor onze Gereformeerde Kerken niet. Indien deze dwalingen en ketterijen in den boezem onzer Kerken ingang hadden gevonden en zonder wijziging en uitbreiding der Confessie niet gestuit konden worden, dan was een terstond ingrijpen van de Synode plicht. In dat opzicht staat de zaak in de Hervormde Kerk geheel anders. Maar in onze Kerken is van een ook maar eenigszins noemenswaardigen invloed dezer hedendaagsche dwalingen geen sprake, en voorzover ze voorkomen, biedt onze Confessie genoegzame waarborgen. De genen, die met deze dwalingen meegaan, blijven dan ook niet in onze Kerk, maar breken er mee en gaan of tot de Hervormde Kerk over of ze voegen zich bij de tal van secten, die in onze dagen als paddenstoelen uit den grond verrijzen. Gevaar, dat deze dwalingen in onze Kerken zelf een macht zouden worden, bestaat er dus op dit oogenblik niet. Het belang van uitbreiding der Confessie schuilt dan ook veel meer daarin, dat de Kerk een getuigenis moet laten uitgaan naar buiten, en ten eerste ook daarin, dat door het catechetisch onderwijs de jonge leden der Kerk beter moeten gewapend worden.

Voor overhaasting is er dus geen reden, en elke gedachte alsof reeds de aanstaande Synode beslissende stappen zou hebben te nemen, zou veeleer getuigen, dat men van den diepen ernst van dit vraagstuk al zeer weinig gevoelde. Volkomen terecht is er reeds op gewezen, dat een zoo ingrijpende wijziging of uitbreiding der Confessie alleen tot stand zou mogen komen, nadat ook de andere Gereformeerde Kerken in het buitenland over deze zaak waren gehoord. Reeds bij de betrekkelijk geringe wijziging, die onze Kerken in Artikel 36 hebben gebracht door één zinnsede te schrappen, heeft men het bezwaar ingebracht, dat deze wijziging was geschied zonder de buitenlandse Kerken er in te kennen. Nu gold het toen een zaak, waarover feitelijk deze buitenlandse Kerken zich reeds hadden uitgesproken, want bijna al deze Kerken hadden op dit punt hun Confessie reeds gewijzigd of daaraan nadere verklaringen toegevoegd, zoodat van een *algemeen overtuiging*, dat deze wijziging noodig was, gerust gesproken kon worden. Maar in dit geval staat de zaak geheel anders, daar niet één Gereformeerde Kerk haar belijdenis heeft uitgebreid met het oog op de hedendaagsche dwalingen. We staan dus voor een geheel nieuw vraag-

stuk, en de zeer ingrijpende problemen, die zich hierbij voordoen, mogen wel eerst met ernst onder de oogen worden gezien, voordat men beslissingen neemt, die tot overrijde stappen zouden kunnen leiden. Een toevoeging aan onze Confessie bij manier van de Canones van Dordt, om op verschillende punten zich nader uit te spreken, die door de dwalingen van onze tijd aan de orde zijn gesteld, zou reeds een dogmatischen arbeid vereischen, die niet gering moet worden geacht. Men behoeft daarvoor slechts na te gaan, hoeveel moeite het heeft gekost op de Dordtsche Synode, om de dwalingen van één secte, de Remonstranten, te veroordeelen. En hier zou het niet één dwaling gelden, maar alle dwalingen van onze dagen. En met zulk een toevoeging zou men er niet wezen. Nog veel noodiger zou het zijn, dat onze Catechismus veranderd werd, omdat dit het *boek* onzer Kerken is, en vooral hier, bij het onderwijs, tegenover zoo moeten worden geboden tegen de verleidelijke geesten van onze tijd. Of zulk een wijziging mogelijk zou wezen, door enkele antwoorden te bekorten en andere daaraan te voegen, betwijfelen wij, omdat men daardoor de eenheid van dit boekwerk verbreken zou, en het bovendien niet aangait een nieuwe lap op een oud kleed te zetten. Zal men daarom er toe moeten overgaan een geheel nieuwe Catechismus op te stellen met het oog op onze tijd?

We stellen deze vragen alleen om te laten gevoelen, hoeveel er aan dit vraagstuk vastzit. Natuurlijk bedoelen we daarmee allerminst, onze Kerken te ontraden, wanneer ze van de noodzakelijkheid dezer revisie onzer belijdenis overtuigd zijn, deze zaak reeds bij de aanstaande Generale Synode aanhangig te maken. Zelfs zou het zeer wenschelijk wezen, dat deze zaak daar besproken werd, evenals de vraag naar een verbeterde Bijbelvertaling en naar een revisie onzer liturgische formulieren. Mits men maar wel inziet, dat van een beslissenden stap door deze Synode te nemen, nog geen sprake kan wezen. De vrucht moet eerst rijpen, voordat zij geplukt kan worden.

Een preekbundel.

Hoevel de recensie van nieuw verschenen boeken meer speciaal tot de taak van den schrijver onzer leestafel behoort, lat toch ieder wel begrijpen, dat de uitgever H. A. van Bottenburg het tweede stuk van het twaalfde preekboek, die Prof. Dr. W. Geesink uitgaat onder den titel *De heiligheden der Heeren*, niet aan zijn, maar naar mijn adres ter aankondiging in de *Hervormd*. Gaarne wil ik dan ook, nu met dit laatste zestiende preekbundel voltooid is, hier nogmaals de aandacht op deze preeken van mijn hooggeachten collega vestigen en ze met een enkel woord bij onze lezers aanbevelen.

Eigenlijk is dit laatste overbodig, want het goed onthaal dat deze preeken algemeen hebben gevonden, en de waardeerende critiek in de pers hebben wel getoond, dat hier homileetisch werk van superieure kwaliteit is geleverd. Zelfs heeft de predicaat in het eerste zestiende over Rebekka's eerste ontmoeting met Izaak een Afrikaanschen dichter geïnspireerd tot een niet onverdienstelijk gedicht. En dit behoelt niet te verwonderen, want er gaat van deze preeken metterdaad een groote aesthetische bekoring uit, niet alleen door de keurigheid van de taal, maar ook door de aanschouwelijkheid van de voorstelling. Preeken als de eerste en de laatste uit dezen bundel — over de *vier melancholische Samaria* en over: *indien de slang gebeten heeft* — zijn reeds uit dit oogpunt waard in een Christelijke chrestomathie te worden opgenomen. Toch is de vorm, hoe schoon ook, bij een predikaat niet de hoofzaak; en hij is dat ook bij deze predikanten niet. Misschien nog meer dan bij het eerste zestiende predikaat uit dezen bundel, is bij dit tweede zestiende een schat van geestelijke leerling en onderwijzing ons geschonken. Prof. Geesink kent het menschelijk hart als weinigen; zijn psycholoog als hij is, weet hij de verborgenste roerselen en bewegingen te ontleden. Juist daardoor verstaat hij zoo uitnemend de kunst om het Woord Gods tot u te laten spreken en indruk op uw hart te laten maken. De tekst blijft niet naast u staan; ge hoort er niet over redeneeren; het zijn geen »christelijke klanken», die langs u heen glijden; maar de tekst wordt in zijn handen een levende realiteit, een machtig woord Gods, een tweesijdend »scherp zwaard», dat doordringt tot in het binnenste van uw ziel. Zoo kunnen deze predikanten niet alleen uitnemend dienst doen voor degenen, die de Bediening des Woords niet kunnen bijwonen, en voor onze vacante kerken, wanneer ze »leedsdienst» hebben; ze kunnen ook voor onze predikanten een voorbeeld wezen, hoe het Woord Gods bediend moet worden.

Staatscommissie.

III.

Schijnt het ons op de aangegeven gronden niet wel mogelijk toe, dat de Staatscommissie — waartoe ze toch zeker zal moeten komen, indien er van een duurzame pacificatie sprake zal wezen — een nieuwe formulering van Artikel 192 der Grondwet zal kunnen vinden, waarin het *gelijke recht* van de bijzondere school met de openbare erkend zal worden, zonder dat daarbij tegelijk het bijzonder Hooger onderwijs betrokken wordt en meenen we, dat reeds daarom de uitsluiting van het Hooger onderwijs van de taak der Commissie een

ernstige fout der Regeering is geweest, die zich later wreken zal; toch is dit niet de eenige en zelfs niet de voornaamste reden, waarom we deze beperking van het mandaat der Commissie betreuen. Veel zwaarder weegt nog bij ons de grief, dat het onrecht, dat op het gebied van het Hooger onderwijs ons wordt aangedaan, daardoor nog jaren lang bestendig zal worden, en dit onrecht nog stuitender zal worden wanneer men voor de lagere volkschool, voor de middelbare school en het voorbereidend Hooger onderwijs op de gymnasia het beginsel van *gelijk* recht met de openbare school zal toepassen, maar alleen niet voor de bijzondere Universiteiten.

Natuurlijk zou van onrecht hier geen sprake kunnen wezen, wanneer de bijzondere scholen deze subsidie als een gunst of weldaad van de Regeering ontvangen. Wie weldaden of gunstbewijzen uitdeelt, is volkomen vrij te bepalen, aan wie hij deze weldaden zal geven; en degenen, die deze weldaad niet ontvangen, mogen dit zeer onaangenaam vinden, maar van krenking van hun *recht* is daarbij geen sprake. Zelfs zou men deswege de Regeering niet eens van willekeur mogen beschuldigen of haar onbillijkheid verwijten. Wanneer de Regeering als *gunst* subsidie aan bepaalde scholen schenkt, dan kan ze daarbij zich laten leiden door de overweging, dat ze een bepaalde categorie van scholen van belang acht voor de algemeene volksoontwikkeling, terwijl ze het belang van een andere categorie van scholen voor de volksoontwikkeling niet inziet, of het bestaan dezer scholen zelfs niet gewenscht acht. Zoo ziet men, dat de regeering telken jare op haar begroting tal van subsidies brengt voor allerlei verenigingen, die ze steunen wil om wat oorzaak dan ook, en niemand zal de Regeering er een verwijt van maken, dat niet alle particuliere verenigingen, die er in ons goede land bestaan, op deze lijst een plaats vinden. De Regeering zelf heeft hier te beslissen, wat de toestand der schatplichtigen dragen kan en voor welke van deze verenigingen zij bijzondere sympathie gevoelt.

Bij het onderwijs staat de zaak echter geheel anders, omdat de voorstanders van het bijzonder onderwijs niet vragen bij de Regeering om een *aalmoeze*, maar opkomen voor hun *recht*. Het gaat niet aan, zoo was van meet af hun klemmend en afdoend betoog, dat de Regeering jaarlijks schattingen uitteef voor het openbaar neutraal onderwijs, waarvoor alle burgers van het land in de belastingen hebben te betalen, terwijl een goed deel der burgers van deze school voor hun kinderen geen gebruik kan maken om de beginsels wil. Zelfs het spreken van »subsidie» voor de bijzondere school is daarom minder juist, want in het woord »subsidie» steekt toch altoos weer de gedachte, dat de Regeering uitzekere goedhartigheid helpt en steunt, waar het particulier initiatief niet voldoende helpt. Wat we vragen van de regeering is *rechtshersteld*; we komen op voor het *recht*, dat de Christelijke school in ons vaderland heeft; en we zijn daarom ook niet tevreden, wanneer de Regeering ons jaarlijks voor onze Christelijke scholen *iets* of zelfs *veel* geeft, zoolang niet het beginsel van *gelijk* recht erkend en ook praktisch is doorgevoerd. Elke bevoorrechte school door de Regeering van het openbaar onderwijs als zoodanig, door aan dit onderwijs een hoogere uitkeering te geven dan aan het bijzonder onderwijs, stuit ons als krenking van ons *recht* tegen de borst. Daarom was het ons een oorzaak van blijdschap, dat de Regeering die thans aan het bewind is, openlijk erkend heeft, dat jaren lang aan de voorstanders van het Christelijk onderwijs *onrecht* was aangedaan. Het standpunt door de Regeering ingenomen, was dus niet, dat ze ter wille van de verzoening der partijen een hoogere subsidie aan de bijzondere school wilde uitkeeren, maar dat ze een bestaand *onrecht* wilde wegnemen. En juist die ronde en nederlijke verklaring van een liberaal Minister gaf hoop, dat er op schoolgebied een eerlijke vrede zou kunnen gesloten worden, wanneer het ministerieele woord in een daad werd omgezet.

Is dit zoo, dan zal thans ook beter gevoeld worden, waarom we de buitensluiting van het bijzonder Hooger onderwijs een grievend onrecht noemen. Niemand zal toch ontkennen, dat de zaak van het bijzonder Hooger onderwijs in dit opzicht principieel volkomen op één lijn staat met die van het lager en middelbaar onderwijs. Het feit, dat dusver slechts een bepaalde richting onder ons volk zich roepen heeft gevoeld, een bijzondere Universiteit te stichten, doet aan de rechts-quaestie, waarom het hier gaat, niets af of toe. Zelfs is de voorstelling, alsof het hier alleen om een particulier belang van een bepaalde groep zou gaan, feitelijk niet juist. Met onze Rijksuniversiteiten, waaraan het ongelooft nog altoos zoo machtig is, is niet één Christelijke groep tevreden. Van Roomsche zijde ziet en peinst men reeds lang op de stichting eener bijzondere Roomsche universiteit, en indien door een belangrijke subsidie van Regeeringswege de financiële positie der bijzondere Universiteiten verzekerd was, zou deze Roomsche Universiteit er ongetwijfeld reeds lang geweest zijn. En zelfs waar men bij een ander deel der Christelijke partijen de bestaande Rijksuniversiteiten als landinstellingen niet los wil laten, is men toch ook daar evenzeer van oordeel, dat tegen het aan deze Universiteiten gegeven onderwijs een tegenwicht moet worden geboden met name door de aanstelling van hooggeleerden, die de Christelijke beginselen belijden. Dat van de aanstelling van zulke aanvullingshooggeleerden, niettegenstaande de Hooger-onderwijswet na de herziening door het

Ministerie Kuyper hiertoe de gelegenheid bood, dusver nog zoo goed als geen gebruik werd gemaakt, is wederom uitsluitend te wijten aan geldgebrek. Indien ook hier de Regeering een flinke bijdrage in de kosten schonk, zou wel blijken, hoezeer men ook in deze kringen de noodzakelijkheid gevoelt om voor Christelijk Hooger-onderwijs te zorgen. Maar al werd deze behoefte niet zoo algemeen ingezien, en al waren het alleen de voorstanders van de Gereformeerde richting, die voor dit belang opkwamen, dan zou dit voor de Regeering toch nooit een motief mogen wezen, om hun geen recht te laten wedervaren evengoed aan als de voorstanders van de Christelijke lagere school of van de Christelijke gymnasia. De rechts-quaestie staat in beide gevallen toch volkomen gelijk. Al dezelfde argumenten, die door de voorstanders van het bijzonder onderwijs worden aangevoerd om hun recht op staatsondersteuning te bepleiten, gelden hier evengoed. Waar de Regeering jaarlijks uit de belastingpenningen, door alle burgers opgebracht, miljoenen besteedt voor het openbaar Hooger onderwijs, daar is het onrecht, dat de voorstanders van een Christelijke Hoogeschool de kosten daarvan geheel uit eigen beurs moeten betalen. Wie hier voor het recht van ons Christen-volk op Staatsbijdrage voor het bijzonder onderwijs opkomt, moet dit daarom evengoed voor het hooger als voor het lager onderwijs doen.

Wel is de bedenking ingebracht, dat de Rijksuniversiteiten, als heeten ze neutraal, toch van geen enkel hoogleraar eischen, dat hij zijn beginselen bij zijn onderwijs verbergen zal, zoodat de zaak hier toch principieel anders zou staan dan bij de lagere school, maar dit argument gaat niet op. Eer zoo hieruit volgen, dat het Hooger onderwijs dan nog gevaarlijker is dan de lagere school, waar de neutraliteit dezer laatste althans waarborg biedt, dat niet direct propaganda zal worden gedreven voor anti-christelijke theorieën, terwijl deze waarborg bij de Rijksuniversiteiten juist ten eenenmale ontbreekt. En nu moge het waar zijn, dat de beslissing over de richting van het onderwijs aan onze Landshoogescholen grootendeels afhangt van de Regeering, die de hoogleraren benoemt, zoodat op zichzelf de mogelijkheid niet is buitengesloten, dat een Christelijke regeering zorg draagt, dat aan deze scholen ook mannen benoemd worden van beslist Christelijke beginselen, die bij hun onderwijs voor deze beginselen ook uit komen en invloed ten goede op de studenten uitoefenen. Maar wanneer men langs dezen weg een kerstening van het Openbaar Hooger Onderwijs zou verwachten, dan zou men zich toch met een ijdele hoop vleien, want ieder weet, dat in een land van zoo gemengde bevolking als het onze hierop nooit te rekenen valt. Vooreerst kan zelfs een Christelijk Minister met den besten wil niet altoos Christelijke mannen benoemen, omdat bij een eventuele vacature zulke mannen niet steeds voorradig zijn voor het te onderwijzen vak en de Regeering natuurlijk in de eerste plaats te rekenen heeft met de wetenschappelijke bekwaamheid. En in de tweede plaats zou zulk een kerstening van het Openbaar Hooger Onderwijs alleen mogelijk wezen, wanneer men de zekerheid had, dat telkens Christelijke Ministeries zouden optreden. Waar de ervaring nu genoegzaam geleerd heeft, dat hiervan geen sprake is en zelfs vrij regelmatig bij elke stembus de volksgeest weer omslaat, kan op deze wijze de oplossing van het vraagstuk niet gevonden worden. Er zou hier nog veel meer aan toegevoegd kunnen worden, maar de aangevoerde bezwaren zijn op zichzelf reeds voldoende. De Regeering kan niet zeggen tot de voorstanders van ons Christelijk Hooger onderwijs: ik zorg, dat aan mijn Hoogescholen Christelijk onderwijs gegeven wordt en dus is de oprichting van bijzondere Hoogescholen een overbodig werk, waarvoor ik geen subsidie heb te geven. En zoolang ze dezen waarborg niet bieden kan, is het eisch van het *recht*, dat de Regeering aan de voorstanders van een Christelijk Hooger Onderwijs niet alleen de vrijheid geeft om bijzondere Universiteiten op te richten, maar hen ook financieel helpt, even goed als bij de lagere school.

Zelfs klemmt dit bij het Hooger onderwijs nog meer dan bij het lager onderwijs, omdat zoowel voor de lagere school als voor de bijzondere gymnasia de Regeering reeds een zeer hooge bijdrage geeft en daarentegen voor het bijzonder Hooger Onderwijs niets of zoo goed als niets. Voor de bijzondere lagere school geeft de Regeering een subsidie van meerdere miljoenen; voor de bijzondere gymnasia f 150.000; daarentegen voor de bijzondere Hoogeschool de belachelijk kleine som van f 4000, waar dan nog bij komt voor studiebeursen een bedrag van f 3000. Stel hier nu tegenover wat volgens de pas ingediende begroting de Regeering uitgeeft voor het openbaar Hooger Onderwijs:

voor de Rijksuniversiteit te Leiden:
aan reis- en verblijfskosten van
Curatoren enz. f 3.350.—
aan salarissen v. hooggeleerden enz. . . 668.524.—
aan kosten voor aanbouw enz. 558.454.—
f 1.230.328.—

voor de Rijksuniversiteit te Utrecht:
aan reis- en verblijfskosten van
Curatoren enz. f 3.050.—
aan salarissen v. hooggeleerden enz. . . 555.236.50
aan kosten voor aanbouw enz. 549.809.—
f 1.108.095.50

voor de Rijksuniversiteit te Groningen:
aan reis- en verblijfskosten van
Curatoren enz. f 3.250.—
aan salarissen v. hooggeleerden enz. . . 316.725.—
aan kosten voor aanbouw enz. 502.155.—
f 822.130.—

voor
aan reis-
Curatoren
aan sal-
aan kos-

waar de
aan l

Het
sitelen
te
te
te
te

dus te)

Dat
rijmond
baan
baan H
recht
onrecht
wanne
Univers
uitgelo
meer s
terwijl
hoogsch
Rijk ev
aan jaa
f 20.000
wanneer
neemt.
En in
spreken,
zeldse
volgend
predikan
kerkgem

de Herv
de Ev.
Rem.
de Room
de Joden

Voor
der Ger
de Herv
sterkt
Rijk niet
Rabbijn
Rijk nog
een be
een be
vergele
Kerk vo
maar vo
predikan
Aan
behoef
zich zelf
Alleen
steld wo
tijd word
ment teg
spreke
komen v
Hooger
ze hun k
treed op
voor lage
hooger v
hun dank
dat deze
sidies ber
Staatsom
subsidie
hoogd. M
wijs mag
rekening
stiefmoed
bij het b
heel de el
is toch w
het midde
onderwijs.

Vo

In hartel
v. L. te V
Vriendel
willen ged
De scho
een lokaal
De scho
Burgerlij
School, geb
dat gebou
waarvoor
f 5000 voor
het oude g
alles nieuw
Dringend
steunen.

1. ALMA
Vrije Univ
Soest, Lang
Ook met
het Studente
weer niet o
Voorop e
der Univers
den Senaat
MEMORIAM
Corps, een
zeggen, dat
Dan de
Christelijke
geaarden A
rubrieken: V
en MEMORIA
niet mogen
nuttigheid
andere mens
bonden zijn
Deze vier
stellers een
en, naar het
dat betreft.
Uit de Mi
vestigen op
schreven, sy
betrouden